

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشکده معماری و شهرسازی

پایان نامه تحصیلی جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته معماری داخلی

عنوان

طراحی داخلی مجموعه اقامتی کاروانسرای شاه عباسی کرج

استاد راهنما

جناب آقای دکتر کیانی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر مستغنی

نگارش و تحقیق

مرجان ربانی زاده

بهمن 1388

Ministry of Science, Research & Technology

University of Art

Architecture & urbanism

Thesis Title

Residential complex interior design of shah abassi inn

**Supervisor:
Dr.Kiani**

**Adviser :
Dr.Mostaghni**

A Thesis Submitted to Graduate Studies Office in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts in (the name of discipline)

By : Marjan rabanizadeh

February and 2010

تعهد نامه

اینجانب مرجان ربانی زاده اعلام می دارم که تمام فصل‌های این پایان نامه و اجزاء مربوط به آن برای اولین بار (توسط اینجانب) انجام شده است. برداشت از نوشته‌ها، کتب، پایان‌نامه‌ها، اسناد، مدارک و تصاویر پژوهشگران حقیقی یا حقوقی (فارسی و غیرفارسی) با ذکر مأخذ کامل و به شیوه تحقیق علمی صورت گرفته است.

بدیهی است در صورتی که خلاف موارد فوق اثبات شود مسوولیت آن مستقیماً به عهده اینجانب خواهد بود.

تاریخ

امضاء

در این پایان نامه ، بنای تاریخی کارونسرای شاه عباسی کرج که اخیراً مرمت آن توسط سازمان میراث فرهنگی به پایان رسیده و به موسسه شهید فهمیده جهت طرح احیاء سپرده شده است با احیاء بناهای تاریخی در اروپا همچون پارلمان برلین در آلمان و ساختمان آباندون در الهام از بارسلونا و ... مورد احیاء و طراحی داخلی قرار گرفت .

اهداف کلان :

- تغییر کاربری بنای تاریخی به مجموعه اقامتی
- ایجاد انگیزه در سرمایه گذار خصوصی جهت احیاء و نگهداری بنای تاریخی در بلند مدت
- ایجاد انگیزه در توریست جهت بازدید و آشنایی با تاریخ ایران

دلایل انتخاب کارونسرای عباسی :

- بنای تاریخی متروک که خطر فراموش شدن آن را تهدید می کند.
- اتمام مرمت ساختمان و آمادگی سازه آن جهت احیاء و طراحی داخلی
- مکان سوق الجیشی فیما بین شهرهای تاریخی و تفریحی
- مساحت مناسب جهت ساخت مجموعه اقامتی

طراح ضمن مراجعه به کتابخانه میراث فرهنگی و شهرداری کرج ، کتابخانه های تخصصی معماری ، سازمان نقشه برداری تهران ، نمایشگاه بین المللی جهانگردی و گردشگری ، مرور در سایت های اینترنتی داخلی و جهانی ، مراجعه به سایت پروژه و ارزیابی محل ، تهیه عکس ، نقشه و... اطلاعات پایه را جمع آوری نمود.

پس از بررسی نمونه های مشابه در ایران و جهان و ضمن تطبیق دادن موقعیت تاریخی و مکانی سایت با نمونه ها اقدام به طراحی اولیه با تغییر کاربری نمود. پس از آن به تفصیل تهیه رساله ، طراحی مجموعه و ارائه نقشه های دو بعدی و سه بعدی از مجموعه انجام گردید. در پایان به نظر می رسد احیاء کارونسرا با طرح فوق امکان پذیر است و توان جذب سرمایه گذار و توریست را در بلند مدت داشته و می تواند جزء جذابیت های شهر کرج نیز محسوب شود.

فهرست مطالب

شماره صفحه	عنوان
3-6	فصل اول : شناخت اجمالی موضوع
3-4	بخش اول : آشنایی با عنوان
	واژه های کلیدی
	کاروانسرا
	کاروانسرای شاه عباسی
	کاروانسرای شاه عباسی کرج
	طراحی
	طراحی داخلی
	مجموعه
	طراحی داخلی مجموعه اقامتی کاروانسرای
	شاه عباسی کرج
5-5	بخش دوم : بیان مسئله
	بیان مسئله
	احیاء
6-6	بخش سوم : آشنایی با سایت
	موقعیت کلی بنا در شهر کرج
	مشخصات کلی بنا

7-54 فصل دوم:

مباحث نظری

7-26 بخش اول :

باز زنده سازی

تعاریف

مرمت

بازسازی

احیاء

بررسی سابقه احیاء

تجربه احیاء بناهای تاریخی در جهان

تاریخچه احیاء در ایران

روند بازسازی یک بنای

تاریخی

میراث فرهنگی

اقدامات حفاظتی از یک ارزش میراثی

نظریه های مهم در زمینه

احیاء و مرمت

بافتهای تاریخی

ویته

اوژن ویوله لدو

جان راسکین

لوکا بلترامی

کامیلیوسیت

کامیلیو بویی تو

جووانی کازانو

پروفسور براندی

بخش دوم : 27-38

کاروانسرا

تعریف

تیپولوژی کاروانسراهای

ایران

کاروانسراهای کاملاً سرپوشیده مناطق

کوهستان

کاروانسراهای حیاط دار مناطق مرکزی

ایران

کاروانسراهای کرانه پست خلیج فارس

سیر تکاملی کاروانسراها

بخش سوم : 39-54

فضاهای اقامتی

فضاهای اقامتی

داستان شکلگیری هتل

هتل های میراثی

فصل سوم : 80-124

بررسی نمونه های مشابه

بخش اول : 80-124

رایشستاگ

هتل مارکز

آباندون

خانه لی

هتل شرایتون

هتل شاه عباسی

125-150

فصل چهارم :

طراحی

فهرست تصاویر

شماره صفحه	عنوان	شماره تصویر
14	مرکز فرهنگی ژرژ پمپیدو	1
18	جای گلوله بر دیواره ارگ علیشاه تبریز	2
20	حمام گنجعلی خان کرمان	3
32	کاروان با پلان مدور	4
33	کاروانسرای چهار ایوانی	5
42	کلیسای رومی	6
43	مسافرخانه	7
44	هتل هیلتون	8
45	هتل هاییت	9
45	هتل هالیدی	10
46	هتل کپسول	11
50	هتل برابلی مصر	12
52	هتل مامونیه	13
74	ابعاد صندلی	14
74	ابعاد راهرو	15
75	راه های فرار	16
75	زوایای دید مناسب	17
76	ارتفاع صندلی ها	18
77	انعکاس صدا	19
81	نمای اصلی پارلمان برلین	20
85	رمپ برای صعود به بالای گنبد	21
85	مردم در حال تماشای پارلمان از بالا	22
86	دید به پارلمان از بالا	23
86	پارلمان برلین	24
87	حجم کلی هتل مارکز	25
88	موقعیت هتل در سایت	26

89	بخشهای اصلی از بنای تاریخی	27
90	پذیرش	28
91	اتاق خواب هتل	29
92	پل مسقف	30
93	رستوران	31
94	اتاق نشیمن ساختمان آبان‌دون	32
95	حفظ دیوارهای قدیمی	33
96	دیوارهای تقسیم کننده	34
97	میز	35
98	قفسه ها	36
99	ورودی اتاق کار از خیابان در خانه لی	37
100	پرسپکتیو گسسته خانه لی	38
101	حیاط داخلی و نورگیری از سقف	39
102	سقف های کشویی	40
103	پله های ارتباطی با نیم طبقه	41
104	نورگیرهای سقفی حمام	42
105	نورگیر های سقف نیم طبقه	43
106	تیر مخروطی پله ها	44
107	حجم کلی هتل شرایتون	45
108	نمای مجموعه رو به دریای سرخ	46
109	نمای مجموعه رو به دریای سرخ	47
109	فرمهای متنوع و نرم در نمای مجموعه	48
110	فضای صمیمی حیاط های داخلی	49
110	ورودی اتاق ها همانند خانه های ساحلی	50
111	نمای مجموعه رو به ساحل دریای سرخ	51
111	نمای مجموعه رو به ساحل دریای سرخ	52
112	لابی مجموعه	53
113	حیاط مرکزی هتل شرایتون	54

114	پله های ورود به طبقات بالا	55
115	عکس هوایی از مجموعه هتل عباسی	56
116	نهر فرشادی	57
117	حیاط مجموعه	58
118	سوئیت صفوی	59
120	حیاط مجموعه	60
121	سرسرای ورودی	61
122	در چوبی قدیمی تالار نقش جهان	62
123	پله های سرسرای ورودی	63
123	رستوران نقش جهان	64

فهرست نقشه ها

شماره صفحه	عنوان	شماره نقشه
14	پلان کاروانسرای دروازه گچی	1
18	پلان کاروانسرای امام زاده هاشم	2
20	برش و پلان کاروانسرای گامبوش در جاده آمل	3
32	پلان و مقطع کاروانسرای یونگی	4
33	نقشه مکانیابی بقایای کاروانسراهای اصفهان	5
42	پلان آتریوم	6
43	طرح تیپیکال هتل با یک ردیف اتاق	7
44	چند نمونه چیدمان رایج اتاق مهمان هتل	8
45	روند تغییرات بنای تاریخی پارلمان برلین	9
45	پلان و مقطع پارلمان بعد از بازسازی	10
46	ترکیب بندی خوشه ای اتاقها	11
50	پلان و برش از یکی از اتاقهای مجموعه	12

پیشگفتار

کاروانسراها بناهای زیبا و ساده‌ای هستند که قدمتی به طول تاریخ پرشکوه این مرز و بوم دارند چه تاریخ از وجود آنها از دوران هخامنشیان تا عصر حاضر خبر می‌دهد و ریشه در تاریخ و فرهنگ و هنر و معماری ایران دارد.

بناهایی که شاید نمونه‌هایش در هیچ جای دیگری از نقاط این عالم به زیبایی و سادگی که در ایران یافت می‌شوند پیدا نشوند. رعایت اختصار در ایجاد بنا، تقسیم فضاها، تناسبات انسانی، توجه به مسائل فنی و... همه و همه باعث شده با بناهایی سر و کار داشته باشیم که با دقت و حوصله به روی طراحی و اجرای آن کار شده است به طوریکه با یک نگاه اجمالی شاید به نظر بیاید که آنها از پلان واحدی تبعیت می‌کنند ولی دقت در آنها نشان می‌دهد با توجه به کاربری یکسان و مربوط به یک دوره بودن باز هم دو بنا مثل هم طراحی و اجرا نشده است.

کاروانسرای شاه‌عباسی کرج یکی از همین بناهای مخصوص کاروانیان است که اکنون به دلیل حضور در متن کلان‌شهر کرج نه حوصله حضور کاروانیان را و نه توان ادامه حیات را دارد.

استمدادی را می‌طلبید که مرا را بر آن داشت در حد توان به بررسی مسائل و مشکلات آن پردازم و به اندازه دانش و آموخته‌هایم در رفع مشکلات آن بکوشم تا شاید بار دیگر بتوان، آن آمد و شدها و آن جنب و جوش را به این بنا بازگرداند و به آن زندگی بخشید و در کنار آن زندگی شهر کرج نیز با تکیه بر این ستون با هویت معنای تازه‌تری یابد.

جا دارد اینجا از تمام کسانی که دلسوزانه در جمع‌آوری و تدوین این رساله بنده را یاری فرموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم من جمله از جناب آقای دکتر کیانی استاد راهنمای گرانقدر که همواره پشتیبان و راهنمای اینجانب بوده‌اند.

سپاس فراوان تقدیم دیگر کسانی که به اشکال مختلف در این پروژه به من یاری رسانده‌اند من جمله جناب آقای دکتر مستغنی و جناب آقای مهندس بیرق معاونت محترم حفظ و احیاء و تمام دوستان دیگری که به نوعی در نقاط مثبت و مفید این رساله صاحب حق هستند و نقاط ضعف و کاستی‌های کار نیز به خود حقیر برمی‌گردد که امیدوارم در آینده عزیزانی دیگر با دانشی فراختر و سعه صدر بیشتر نسبت به اصلاح و تکمیل این رساله اهتمام ورزند.

مرجان ربانی زاده

بهمین 88

• بخش اول : آشنایی با عنوان

✓ طراحی داخلی مجموعه اقامتی کاروانسرای شاه عباسی کرج

عنوان فوق موضوع این رساله می باشد ، در ذیل مفهوم این عنوان بررسی شده است، تا نگاهی اجمالی نسبت به روند انجام مطالعات که پیشتر در چکیده و مقدمه به آن پرداخته شد ، به وجود آید.

✓ واژه‌های کلیدی عنوان

کاروانسرا ، کاروانسرای شاه عباسی ، طراحی ، طراحی داخلی ، مجموعه اقامتی

✓ کاروانسرا

نام کاروانسرا ترکیبی از کاروان (کاربان) به معنی جمعی مسافر که گروهی سفر می‌کنند و سرای، به معنی خانه و مکان که هر دو کلمه مأخذ از پهلوی ساسانی است.

«کاروانسرا ساختمانی است که کاروان را در خود جای می‌دهد و بزرگترین نوع ساختمانهای اسلامی استاندارد است معمولاً پلان آن مربع یا مستطیل شکل است با یک ورودی برجسته عظیم و بلند معمولاً ساده و بدون نقش و دیوارهایی که گاهی اوقات بادگیرهایی در انتهای آن تعبیه می‌شد.»^۱

✓ کاروانسرای شاه عباسی

«شاه عباس برای به رخ کشیدن اقتدارش می‌خواست که جاده‌ها امن باشند و جهانگردان در آسایش سفر کنند. پس دستور داد کاروانسراهای بسیاری ساختند که اکثراً با فرم‌های مشابه طرح‌ریزی شده‌اند و به کاروانسراهای شاه عباسی معروفند.»^۲

✓ کاروانسرای شاه عباسی کرج

کاروانسرای شاه عباسی کرج که جزء کاروانسرای خارج از شهر و برون شهری دسته‌بندی می‌شود ، امروزه در یکی از اصلی‌ترین شریانهای شهری کرج واقع شده است.

^۱ - پروفیسور رابرت هیلن براند، معماری اسلامی، ترجمه دکتر ایرج اعتصام، چاپ حوزه معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران.

^۲ - همان منبع قبلی

✓ طراحی

کلمه طراحی در لغت به معنی طرح افکنی و نقشه ریزی آمده است.^۳

✓ طراحی داخلی

براساس معنی مندرج در لغت نامه آکسفورد، دکوراسیون داخلی عبارت است از: «هماهنگ سازی طراحی شده برای به جلوه درآوردن رنگ‌ها، اثاثیه و سایر اشیاء در یک اتاق یا ساختمان به صورت هنرمندانه.»

✓ مجموعه

براساس معنی مندرج در لغت نامه دهخدا ، مجموعه به معنای جمع شده و گرد آمده و گردآورده و فراهم آمده می باشد.

✓ مجموعه اقامتی

مجموعه اقامتی به معنای مکانهای فراهم شده برای سکنی گزیدن می باشد.

✓ طراحی داخلی مجموعه اقامتی کاروانسرای شاه عباسی کرج

این عنوان با توجه به مطالب ذکر شده در لغت به معنای هماهنگ سازی نقشه ریزی شده هنرمندانه در بنایی تاریخی مربوط به عهد صفویه است ، که هدف آن گرد هم آوردن مکانهایی برای سکنی گزیدن مسافران می باشد.

³ - نویسنده دکتر محمد معین ، فرهنگ دکتر محمد معین ، چاپ انتشارات امیر کبیر

○ بخش دوم : بیان مسئله

✓ بیان مسأله

حفظ و احیای بنای تاریخی کاروانسرای شاه عباسی کرج با تبدیل آن به مرکزی در جهت کسب منفعت و همچنین جلب علاقه و توجه مردم عادی به حضور در این بنا امکان پذیر است.

✓ احیاء

با گذشت زمان ، تقریبا همیشه ، مقیاس و مختصات کاربردهای بنا و نیازهای مردم با آن چه در شروع زندگی بنا وجود داشته است آشکارا تفاوت پیدا می کند ، در چنین شرایطی با توجه به جمیع ویژگی ها ، در شناخت علمی عوامل و متغیرهای مربوط به بنا و با استفاده از مناسب ترین و نوترین مصالح و وسایل فنی و با قبول مسئولیت در نواندیشی و نوآوری های فنی - کاربردی و در پی اندیشه های فلسفی - هنری خاص و نیز در احترام به ارزش ها و مفاهیم مربوط به گذشته بنا ، بهترین شرایط را برای بهره گیری از موجودیت بنا در زمان حال فراهم می کنند که نتیجه آن باز گرداندن روح زندگی به کالبد بی جان تاریخی می باشد.

✓ راهکار

طراح در جهت حل مسئله فوق تغییر کاربری بنا به مجموعه اقامتی که یک کاربری مشابه کاربری قبلی بنای تاریخی است را پیشنهاد میکند و مطالعات و بررسی هایی که در ادامه بیان می گردد در همین راستا می باشد.

بخش سوم : آشنایی با سایت پروژه

✓ معرفی موقعیت بنا در شهر کرج

بنا در محل میدان قدس که همگان آن را به نام میدان شاه عباسی می‌شناسند حد فاصل خیابانهای شهدای محراب (شمال و غرب)، خیابان ذوب آهن (شرق) خیابان گلستان (جنوب) واقع است.

✓ مشخصات کلی سایت 4

میراث فرهنگی استان تهران این بنا را با مشخصات کلی زیر ثبت نموده است.

عنوان بنا یا طرح: کاروانسرای شاه عباسی کرج

استان: تهران

کد پروژه: C23

شماره ثبت آثار ملی: 1368

مختصات جغرافیایی: E:050 58 33.6 N:35 49 10.4

مساحت (مترمربع) عرصه: 3600 مترمربع

اعیان (مساحت زمین دربرگیرنده زیربنا): 2700 مترمربع